

báraqa que no sols significa 'benedicció' i «any good that is bestowed by God» sinó també «prosperity, good fortune; increase» (Lane II, 653c16-19); d'altra banda el mateix Qamûs ens avisa que *hinna* vol dir el mateix que *hanâk*. I és que l'arrel última de tot això es troba en la ideologia religiosa musulmana, car aqueix *hannân* 'misericordiós' que Dieterici ens assenyalava per a l'ús iraqí del S. x, amb l'article, *al-hannân*, és precisament un dels grans epítets d'Allah «le Très Miséricordieux», com ens testifiquen els antics lexicògraf orientals Al-Azarí i el Qamûs, així com Ibn al Athir, Abu Ishaq i el Tağ al-Arûs (veg. Lane).

I ja coneixem la ideologia musulmana: els béns ens davallen tots directament de Déu, o sigui del Clement. De manera que en realitat la locució que cerquem la tenim documentada, i justament en l'àrab d'Espanya, car tenim *bi hânne* traduït «clementement» per PAlc. 172a4, al costat de *hânna* «clemencia», 146.21 (també *bi xafâqa* «clementement» al costat de *xafâqa* «clemente», *ibid.*). Notem, en efecte, que si són freqüentíssimes les formes adverbials en *b al*, potser encara ho eren més les seves variants fraseològiques sense article; de tal manera que sense sortir de la lletra *c*- en el dicc. de PAlc., trobem *bi býna* «claramente», *bi tacuá* «castamente», *bi qiyél* «cautelosament», *bi çebét* «constantement», *bi morúa* «cortésment» i una altra dotzena més de locucions paral·leles, al costat de moltes de les quals hi ha també la forma amb article *b al*- en el mateix diccionari, i sense cap o a penes cap distinció semàntica.

Al capdavant tampoc no podem dir que tal fraseologia sigui exclusivament aràbiga, car per dir que feia xàfecs a balquena diem en català que *donaven l'aigua per l'amor de Déu*. I és sabut que en anglès *bounty*, pròpiament 'bondat' i, més sovint que res, 'benvolença divina', ha pres permanentment el sentit de 'donatiu', de manera que *bountiful* ha arribat a 'generós' i d'altra banda «plentiful, abundant», «provided in large measure» i són frases usualíssimes dir, p. ex., «we have a bountiful supply of tomatoes», tant com ho seria a Mallorca *hi havia tomàtecs a balquena*; per acabar, també és corrent l'adverbi *bountifully* en anglès amb aquest sentit adverbial.

¹ En la rara forma *amb balquena*, de la qual no hi ha altra notícia. — ² *Qanât* és un nom poètic del corn o banya en àrab (Dozy, *Suppl.* II, 414); podríem doncs pensar en el corn de l'abundància. *Kann* 'abric, protecció' («apricum», *RMa.*, Dozy II, 491). *Canâ* «contentamiento», PAlc., 154.38, *qanâ'a* «contentus» i «aver plaer de Déu» en *RMa.*, i «moderació, sobrietat, temperança» (Boqtor, Beaussier, Hélot). De tota manera cap d'aquests substantius no va tan bé semànticament com el que veurem, i amb cap d'ells no veig documentada la locució adverbial. Si que hi és amb *henâ* «sosiego, quietud, tranquil·lidad», junt amb el qual Lerchundi ens dóna *bel henâ* «sosegadament», però ni això és ben bé un significat com el que necessitaríem, ni la consonant *he* xiuxuejada (i sovint sonora) és ja un so prou ferm i dur, com ho és la velar *h*, perquè

pugui donar una *k*. — ³ El nostre *RMa.* el tradueix en el seu baix llatí en una forma un poc sorprenent *aligna*, que se sol interpretar com grafia *gn* = *ñ*, admetent una pronúncia desaspirada d'una forma com la del cast. *alheña*, cosa estranya. Potser és més aviat una lectura equivocada de *alquina*.

BALSAM, del llatí BALSAMUM, procedent del grec *βάλασμον* id., que al seu torn és d'origen oriental. ¹⁰ □ 1.ª doc.: *bâlsem* (text val. del darrer quart del S. xv); OPou, *ThPu.* (escrit a València el 1575) també duu *bâlsem* entre noms d'herbes (48b) i entre noms de drogues (199).

La forma *bâlsem* avui és usual, a més de València ¹⁵ (Escrig i MGadea, *T. del Xè* I, 296), a Tortosa (Moreira, *Folklore Tort.*, 353). A les *VidesR* (fi del S. XIII) apareix la forma *basme* (18v2) i una var. *blasme* (270r2); cf. occ. ant. *basme*, *baime* i *balme*.

DERIV.: *Balsàmic*, *balsamífer*; *balsamilla*, *balsamina*, com a noms de plantes de distintes espècies, apareixen ja en Lab. 1839.

Embalsamar (corrent en els textos del S. xv); Milà i F.: «Embrichs de delícies, escampen ab fervor / (aixís com flors suaus olors, embalsamades) / escampen ells perfums d'esperansa y amor / entorn les portes estrellades», *Gran Cartoixa*, v. 30; la var. *embalsemar* en *Tirant*, ed. Riquer, 1201.11; una var. *balsamar* (escrita amb ç) en una obra del cronista Carbonell de 1479, *AlcM. Embalsamador, -ra; embalsament*. J. G.

+ *Baltardar*, V. *esbandir*

BALUARD, com el cast. *baluarte* ve del fr. ant. ³⁵ *boloart*, *balouart* id. (avui *boulevard*), i aquest del neerl. med. *boluerc*, és a dir 'obra (*werk*) feta de bigues gruixudes (*bol* = alem. *bohle*)'. □ 1.^a doc.: *Tirant*, segona meitat del xv. J. G.

BALUERNA, antigament 'vestidura de gran embalum', emparentat amb el fr. *baliverne* 'conte exagerat, increïble'. □ 1.^a doc.: 1332. Ben documentat en el S. XIV, referint-se a una mena de roba; en el seu sentit modern ja es troba en el Dicc. Labèrnia (1839) que el defineix com: 'se aplica a les coses de més embalum que servei', cast. *armatoste*, i a més afegeix: 'dit de la persona que es presenta devant de un altre i li fa nosa', cast. *sombrajo*. Fred. Soler empra aquesta paraula amb referència a una diligència vella que fa molt de soroll¹ (pròleg a *La Dida* de Feliu i Codina, a. 1875, p. 11) i així mateix N. Oller amb referència a una diligència vella que es gronxa malament (*Vilaniu*, cap 1 en *Obres Comp.*, p. 5).

Com a nom d'una peça de vestir el cita Alart en el seu dicc. 10 vegades entre 1332 i 1380: «*baluerna lividi coloris*» (1332), «*unam baluernam cum capucio*» (1348), el 1349, i en un doc. de 1363 apareix al costat d'una túnica: «1 *baluernam* et unam tunicam cum capucio», «2 *baluernas* panni lividi coloris» (1365), i en un altre doc. és «de coleya sanguinat» (1348),² de